

KIỂM TOÁN ĐIỀU TRA MỘT LOẠI HÌNH KIỂM TOÁN MỚI

• NGUYỄN THỊ PHƯỚC

TÓM TẮT:

Kiểm toán báo cáo tài chính là thuật ngữ quen thuộc đối với nghề Kế toán và Kiểm toán ở nước ta hiện nay. Tuy nhiên, kiểm toán điều tra lại là một thuật ngữ còn mới ở Việt Nam. Mục đích chủ yếu của kiểm toán báo cáo tài chính làm tăng độ tin cậy của người sử dụng đối với báo cáo tài chính, không phải là phát hiện gian lận, trong khi gian lận trong báo cáo tài chính ngày càng gia tăng. Điều này cho thấy sự cần thiết phải cung cấp một loại dịch vụ kiểm toán mới, sẽ hướng đến việc ngăn chặn và phát hiện gian lận trong các doanh nghiệp, đó là kiểm toán điều tra. Đây là một nội dung khá mới, do đó, việc nghiên cứu và phổ biến các nội dung về lĩnh vực này là cần thiết. Bài viết này sẽ nghiên cứu tổng quan về kiểm toán điều tra, thông qua phương pháp tìm hiểu các nghiên cứu của các chuyên gia nước ngoài, để từ đó tổng hợp những kiến thức và kỹ năng cần có của một kiểm toán viên muốn hoàn thành tốt một cuộc kiểm toán điều tra.

Từ khóa: Kiểm toán, kế toán, kiểm toán điều tra, kiểm toán viên.

1. Tổng quan về kiểm toán điều tra

Kiểm toán điều tra (Forensic Audit) đã xuất hiện ở các nước phát triển từ những năm 1980., nhưng đến nay vẫn xa lạ với những nước đang phát triển, trong đó có Việt Nam. Kiểm toán điều tra có vai trò khác với kiểm toán báo cáo tài chính, mục đích chính của kiểm toán điều tra là phát hiện gian lận. Kiểm toán điều tra không dựa ra ý kiến về báo cáo tài chính, mà dựa trên các bằng chứng tài liệu và cả bằng chứng thăm vấn để tìm hiểu ai, cái gì, khi nào, ở đâu, cách thức, cũng như nguyên nhân sai sót, gian lận xảy ra hay có thể xảy ra, từ đó tư vấn cách khắc phục và ngăn chặn các hành vi tương tự diễn ra. Bên cạnh đó, các kết luận của kiểm toán điều tra có thể là công cụ hỗ trợ pháp lý trong các vụ kiện dân sự hay hình sự chống lại người phạm tội. Kiểm toán điều tra chưa có một khuôn mẫu pháp lý chung và cũng chưa bắt buộc.

Khái niệm. Kiểm toán điều tra là một cuộc kiểm tra và đánh giá thông tin tài chính của một công ty hoặc cá nhân để sử dụng làm bằng chứng tại Tòa án. Một cuộc kiểm toán điều tra có thể được thực hiện

để truy tố một bên vì tội gian lận, biển thủ hoặc các khiếu nại tài chính khác (The institute of company secretaries of india, 2019). Kiểm toán điều tra là một khía cạnh của kế toán điều tra, kế toán điều tra áp dụng các kỹ năng kiểm toán, kế toán và điều tra cho các tình huống pháp lý.

Mục tiêu: Mục tiêu của kiểm toán báo cáo tài chính là nêu ý kiến về sự minh bạch trung thực và hợp lý của báo cáo tài chính, trong khi mục tiêu của kiểm toán điều tra là xem xét có hành vi gian lận nào đã xảy ra làm sai lệch số liệu báo cáo hay không.

Khi nào doanh nghiệp cần kiểm toán điều tra: Là chủ một doanh nghiệp nhỏ, bạn cần xác định lý do của mình để yêu cầu kiểm toán doanh nghiệp của mình. Kiểm toán điều tra và kiểm toán báo cáo tài chính có các mục tiêu riêng biệt không trùng lặp. Yêu cầu kiểm toán điều tra nếu bạn nghi ngờ bị gian lận tài sản, ngược lại bạn sẽ yêu cầu kiểm toán báo cáo tài chính để đảm bảo rằng báo cáo tài chính của doanh nghiệp bạn, trong tất cả các khía cạnh trọng yếu, là trung thực và hợp lý.

Về kỹ thuật, kiểm toán báo cáo tài chính sử dụng

Bảng 1. Sự khác biệt của kiểm toán báo cáo tài chính và kiểm toán điều tra

Yếu tố	Kiểm toán báo cáo tài chính	Kiểm toán điều tra
Luật pháp	Pháp lý và chuyên nghiệp	Quy định chuyên môn
Mục tiêu	Trình bày ý kiến chuyên môn, độc lập và có thẩm quyền về tính trung thực, hợp lý của báo cáo tài chính	Phòng ngừa, điều tra và phát hiện gian lận
Ràng buộc	Thực hiện theo những quy định và chuẩn mực nghề nghiệp	Không nhất thiết thực hiện theo những quy định và chuẩn mực nghề nghiệp, và có thể thực hiện theo những quy định khác ngoài chuẩn mực kiểm toán.
Tính trong yếu	Rất quan trọng	Không áp dụng
Thời gian kiểm toán	Trình bày ý kiến về báo cáo tài chính trong một năm kinh doanh	Không có dòng thời gian cụ thể, hoạt động kéo dài cho đến khi phát hiện gian lận
Phương pháp	Dựa trên phương pháp lấy mẫu	Điều tra mọi giao dịch tài chính có liên quan đến gian lận
Điều tra	Không điều tra	Đây là hoạt động chính
Báo cáo	Mẫu báo cáo theo quy định của chuẩn mực kiểm toán	Báo cáo đặc biệt có chứa các yếu tố của sự gian lận và nhằm mục đích tố tụng, không có chuẩn mực được chấp nhận chung theo quy định
Tòa án	Kiểm toán viên có thể là một nhân chứng tại tòa án	Kiểm toán viên được yêu cầu làm nhân chứng trước tòa trong vai trò chuyên gia
Nghĩa vụ	Bắt buộc đối với 1 số loại hình doanh nghiệp	Không bắt buộc

kỹ thuật kiểm toán cơ bản, mang tính tuân thủ; các kỹ thuật được sử dụng trong kiểm toán điều tra là phân tích xu hướng trong quá khứ và kiểm tra thực chất hoặc chuyên sâu về các giao dịch được chọn. Thông thường kiểm toán báo cáo tài chính kiểm tra phần lớn các giao dịch trong kỳ kế toán cụ thể. Kiểm toán điều tra không bị giới hạn như vậy, kiểm toán điều tra có thể được yêu cầu kiểm tra các tài khoản ở cả những kỳ kế toán có liên quan đến gian lận. Kiểm toán điều tra yêu cầu phân tích các giao dịch tài chính và tổng hợp thông tin để sử dụng trong các vụ án. Kiểm toán viên điều tra cũng có thể kiểm tra một hệ thống tài chính của công ty để xác định độ tin cậy, độ chính xác và sức mạnh của hệ thống kiểm soát nội bộ. Các trường hợp Tòa án yêu cầu bằng chứng được cung cấp bởi một kiểm toán viên điều tra có thể bao gồm: các vụ kiện thương mại, định giá doanh nghiệp, ly hôn, phá sản và gian lận.

Báo cáo: Một báo cáo kiểm toán điều tra phải đáp

ứng các tiêu chuẩn đầy đủ, chất lượng khi trình bày trước Tòa án. Kiểm toán điều tra, sau khi điều tra và phân tích, sẽ đưa ra một loạt ý kiến và thông tin nhất định và khách quan, sẽ là bằng chứng khi đối mặt với các thủ tục tố tụng tư pháp. Khi phát hiện vấn đề trọng yếu, kiểm toán viên kiểm toán báo cáo tài chính nêu ý kiến kiểm toán, có thể định lượng hoặc không định lượng, tuy nhiên kiểm toán điều tra khi phát hiện vấn đề là phải định lượng. Kiểm toán điều tra nhằm trả lời những câu hỏi và những yêu cầu đặc biệt để cung cấp những thông tin và bằng chứng trước Tòa, vì vậy không có một khuôn mẫu báo cáo nhất định như kiểm toán báo cáo tài chính.

Điều kiện: Một cá nhân muốn trở thành một kiểm toán viên điều tra thì trước tiên phải là một kiểm toán viên công chứng. Bên cạnh đó, kiểm toán điều tra yêu cầu phải có kiến thức về luật pháp và kỹ năng điều tra, bao gồm cả các thủ tục Tòa án và khả năng nhận ra hoạt động tội phạm.

2. Những kiến thức và kỹ năng của một kiểm toán viên thực hiện kiểm toán điều tra

Những phân tích trên cho thấy, kiểm toán điều tra phức tạp hơn so với kiểm toán báo cáo tài chính, và như vậy kiểm toán viên độc lập muốn tham gia thực hiện một cuộc kiểm toán điều tra, cần trang bị thêm một số kiến thức và kỹ năng.

Kiểm toán điều tra là một lĩnh vực tài chính kết hợp những kỹ năng phát hiện và kiến thức về kế toán, tài chính. Các chuyên gia kiểm toán điều tra cần phải “đào sâu” vào các báo cáo tài chính, xác định các giao dịch tài chính và tìm hiểu điều gì đã thực sự xảy ra tại các công ty khác nhau và ai là thủ phạm thực sự đằng sau bất kỳ hành vi gian lận nào xảy ra trong công ty. Các lĩnh vực mà kiểm toán điều tra thực hiện có thể bao gồm: tìm kiếm gian lận, kỹ thuật phát hiện và ngăn chặn gian lận, kiểm toán liên quan đến gian lận, điều tra và phân tích bằng chứng tài chính, phát triển các ứng dụng máy tính để hỗ trợ phân tích và trình bày bằng chứng tài chính, thu thập tài liệu và báo cáo kết quả, hỗ trợ trong tố tụng pháp lý, bao gồm làm chứng trước tòa với tư cách là nhân chứng chuyên gia và chuẩn bị các phương tiện trực quan để hỗ trợ bằng chứng xét xử.... Hơn nữa, kiểm toán điều tra được sử dụng theo nhiều cách và cho một số mục đích, chứ không chỉ để phát hiện hoạt động tội phạm.

Trong kiểm toán điều tra, một cuộc kiểm tra độc lập và có hệ thống về số sách, tài khoản, hồ sơ theo luật định, tài liệu và chứng từ của một tổ chức để xác định gian lận hoặc khả năng gian lận. Ngoài các tài liệu chính thức của công ty, kiểm toán điều tra liên quan đến nhiều công việc liên quan, cần có kỹ năng giao tiếp, trao đổi với nhiều bên liên quan để thu thập thông tin và sau đó tìm kiếm bằng chứng để chứng thực thông tin. Kiểm toán viên điều tra cũng phải cố gắng xác định thủ phạm tham gia trong các vụ gian lận. Họ sắp xếp và thu thập các bằng chứng về sự gian lận và người bị buộc tội gian lận. Các bằng chứng thu thập được và các sự kiện được xem xét sử dụng trong các thủ tục tố tụng pháp lý hỗ trợ Tòa án đưa ra hình phạt cho những người bị buộc tội thực sự về tội gian lận.

Kiểm toán điều tra sử dụng các kỹ năng kế toán, kiểm toán và điều tra để tiến hành điều tra về hành vi gian lận. Nó bao gồm cả hỗ trợ tố tụng và kế toán điều tra. Điều này làm cho kiểm toán điều tra trở thành một công cụ thích hợp trong thời hiện đại, đảm bảo tình hình tài chính của các công ty thông qua việc hỗ trợ phòng ngừa, điều chỉnh và xử phạt các

Bảng 2. Tóm tắt những kiến thức và kỹ năng của kiểm toán điều tra

STT	Kiến thức
1	Kế toán
2	Kiểm toán
3	Thuế
4	Luật, tòa án và giải quyết tranh chấp
5	Phá sản, vỡ nợ và tái cấu trúc
6	Loại hình doanh nghiệp
7	Định giá doanh nghiệp
Kỹ năng	
1	Thu thập, đánh giá và lưu trữ thông tin
2	Phát hiện và phòng chống gian lận
3	Điều tra, phỏng vấn
4	Kiểm tra phân tích thông tin trên máy tính
5	Giao tiếp
6	Viết báo cáo và trình bày kết quả
7	Giải quyết vấn đề
8	Tư duy phản biện
9	Làm việc nhóm, chịu áp lực cao
10	Hoài nghi nghề nghiệp

gian lận tài chính. Cuộc điều tra cuối cùng có thể dẫn đến các thủ tục tố tụng pháp lý chống lại một hoặc một số nghi phạm, và các thành viên của nhóm điều tra phải có mặt trước Tòa để giải thích cách điều tra được tiến hành và cách thu thập chứng cứ. Do đó, kiểm toán viên điều tra phải được đào tạo chuyên môn về các vấn đề như vậy để đảm bảo rằng uy tín và tính chuyên nghiệp của họ không thể bị suy yếu trong quá trình hành nghề kiểm toán.

Ngoài ra, kiểm toán viên điều tra phải duy trì thái độ hoài nghi nghề nghiệp cao, luôn nghi ngờ sự gian lận có thể xảy ra, đang xảy ra, hoặc sẽ xảy ra trong tương lai.

3. Kết luận

Tóm lại, kiểm toán điều tra là một loại hình kiểm toán rất đặc biệt, đòi hỏi các thành viên nhóm có chuyên môn nghiệp vụ cao. Kiểm toán viên không chỉ có kinh nghiệm về kỹ thuật kế toán và kiểm toán, mà còn về công việc khung pháp lý có liên quan, kiểm toán gian lận và kỹ năng điều tra.... các loại gian lận mà một kiểm toán viên điều tra có thể được yêu cầu điều tra. Kiểm toán điều tra không phải là nghĩa vụ pháp lý, nhưng cũng có thể được thực hiện

định kỳ theo yêu cầu của khách hàng, cũng như kiểm tra thường xuyên, dựa trên báo động nội bộ hoặc bên ngoài, nghi ngờ hoặc vì lý do khác. Do đó, không có luật nào làm cho hoạt động này là bắt buộc, vì vậy đây là vấn đề có thể và là nhu cầu đặc biệt của các

công ty khách hàng. Số lượng gian lận ngày càng tăng và số tiền thiệt hại do gian lận thể hiện bằng chứng cho thấy loại kiểm toán này phải đạt được một số hình thức nghĩa vụ pháp lý như trường hợp kiểm toán báo cáo tài chính.

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Predrag Vukadinović*, Goranka Knežević, Vule Mizdraković. (2015). *The characteristics of forensic audit and differences in relation to external audit*. Conference Paper.
2. The institute of company secretaries of India. (2019). *Professional programme forensic audit, module 3*. Elective paper 9.4.
3. Kabir Ibrahim, Forensic audit, forensic tools and techniques for internal auditors, truy cập ngày 4/4/2020 từ địa chỉ https://www.academia.edu/27137571/forensic_audit_forensic_tools_and_techniques_for_internal_auditors.
4. Gabriel Ochieng Ogotu, & Solomon Ngahu. (2016). Application of Forensic Auditing Skills in Fraud Mitigation: A Survey of Accounting Firms In The County Government of Nakuru, Kenya. *IOSR Journal of Business and Management (IOSR-JBM)*, Volume 18, Issue 4 .Ver. II, PP 73-79.

Ngày nhận bài: 4/3/2020

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 14/3/2020

Ngày chấp nhận đăng bài: 24/3/2020

Thông tin tác giả:

ThS. NGUYỄN THỊ PHƯỚC

Khoa Kế toán Kiểm toán - Trường Đại học Văn Lang

FORENSIC AUDIT - A NEW TYPE OF AUDITING

● Master. **NGUYỄN THỊ PHƯỚC**

Faculty of Accountants and Auditors, Van Lang University

ABSTRACT:

Auditing financial statements is a familiar term for accountants and auditors in Vietnam. However, forensic audit is a fairly new term in Vietnam. The primary purpose of auditing financial statements is not to detect frauds but to increase the reliability of financial statements while frauds in financial statements are increasing. This indicates the need to provide a new type of audit service that prevents and detects frauds. This type of audit service is forensic audit. This article presents an overview on forensic audit by studying related researches of foreign experts in order to introduce what knowledge and skills an independent auditor needs to successfully conduct a forensic audit.

Keywords: Auditing, accounting, forensic audit, auditor.